

Ulv i fårakläder

När någon gör anspråk på ledarskap bör man ta reda på hans eller hennes avsikter. Jesus varnar för falska profeter som utvärtes är som blida får men invärtes är rovlystna vargar. Sådana varningar behöver inte motiveras. Historien är full av tyranner som alla utgav sig för att vara det egna folkets eller mänsklighetens befriare.

Hur tar man reda på vad en människa döljer? Har man någon chans att se vargen när en person ser ut som ett får, rör sig, bräker och luktar som ett får? Jo, man kan uppfatta det som brukar kallas dubbla budskap. Jag hade en gång en lärare som aldrig hade disciplinproblem. Ingen hade någonsin sett honom arg. Ändå visste alla att hans vrede inte liknade andra lärares vanmäktiga ilska som bråkstakarna hade roligt åt.

Vi tänker oss att du möter någon som betygar dig både vänskap och kärlek. Ändå känner du inom dig att ”något inte stämmer”. Du kanske spontant undviker att se den andre i ögonen utan att själv förstå varför. I så fall bör du vara försiktig. Det kan vara en signal som säger att den andre vill härska över dig. Jag har frågat kvinnor som blivit misshandlade av sin make om de inte kände någon varningssignal innan de gifte sig och kränkningarna började. De flesta hade redan tidigt en obestämd rädsla som de inte kunde tolka. Han var både charmig och uppvaktande och ville så gärna att de skulle gifta sig. Därför skämdes kvinnan för sin rädsla och lade locket på.

Om människan bara är materia måste all kunskap som vi får om världen och varandra passera genom våra fysiska sinnen – syn, hörsel, lukt etc. Och då borde man kunna dölja sina avsikter genom att man talar och beter sig på ett städat sätt. Frågan är då hur man får den direkta kunskapen om det som andra vill dölja. Bibeln talar om att människan inte bara är kropp utan också ande. Är detta sant, så finns det också en verklighet som inte är materia. Och vi består i så fall av två råmaterial och lever samtidigt i två världar.

Vetenskapen arbetar med fysiska instrument som bara kan registrera fysiska processer. Att den står främmande för en eventuell andlig existens är därför inte konstigt. Bibeln liknar människans ande vid luften vi andas in och ut. Om vi är i samma rum dröjer det inte länge förrän jag andas in den luft som du andats ut. Den insikt vi talar om nu brukar kallas intuition. Om Bibeln har rätt är denna inte en spontan känsla utan ett sinnesintryck på en andlig våglängd där man inte förstå sig. Det kan vara svårt att skilja egna känslor från äkta intuition men här som annars gäller att övning ger färdighet.

Finns det en andlig våglängd så är det också på den som man kommer till klarhet om att Gud finns. Tron bygger i så fall inte bara på känslor eller åsikter utan främst på faktisk erfarenhet.

Sven Reichmann

Full eller tom?

Nya testamentet ger oss fyra evangelier, ett ord som ungefär betyder segerbudskap. De tre första berättar ganska enkelt om Jesu liv. I det fjärde, skrivet av Johannes, ges också djupgående förklaringar till vad Jesu liv kan betyda för dig och mig. Så är det också i tidningen du just nu läser. Här finns både fakta och kommentarer.

Inledningen till Johannes evangelium kan räknas till världslitteraturen redan i sin magnifika skönhet. Här ges perspektiv som sträcker sig från världarnas början fram till tidens slut. Mitt i allt detta träder Guds Son fram på vår planet i form av en enkel människa. Vad skall han här att göra? Han kommer bland annat för att agera sopåkare. Vi skapar och samlar på oss så mycket skräp. Just nu står växthusgaserna i fokus. Kärnkraftverkens avfall har tidigare debatterats i det oändliga.

De andliga soporna, som vi brukar kalla skuld, är de allra farligaste. De är Jesu ärende. Vi gör varandra illa ibland. Om jag gör dig illa så ligger det sedan något osynligt emellan oss, något som ger oss känslor men som egentligen är något annat. Det försvinner nämligen inte av sig självt. Något finns kvar även sedan känslorna svalnat. Du hårdnar när du mister förtroendet för mig så att du antingen drar dig undan eller försöker hämnas. Jag hårdnar när jag försöker leva som om allt vore ditt problem och inte mitt – vilket det ju är. Samlar vi tillräckligt mycket av den här sortens sopor kan det bli en kris som slutar i separation och/eller krig. När Jesus utsatte sig för all mänsklig vrede och lät sig torteras till döds tog han in hela det andliga sopberget i sin kropp till befrielse för alla som är villiga att be honom om befrielse. Om du menar allvar kan du testa. Be Jesus om befrielse från din skuld utan att ursäkta dig. Be sedan om modet att be de drabbade om förlåtelse så skall du få se att vi inte bara talar om känslor.

Johannes skriver: ”Av hans fullhet har vi alla fått del, med nåd och åter nåd.” Jesus ger oss av sin fullhet. Jaså?? Fullhet är för oss ett främmande begrepp men motsatsen – tomhet – känner vi desto bättre. När man festat ordentligt och framåt gryningen skall försöka ta sig hem, så vet man vad tomhet är. Eller när man stenhårt satsat på karriären och omsider nått sina drömmars mål kan samma känsla komma: ”Vart tog livet vägen? Var det inte mera?” I stället för lycka fick man just tomhet. Och den försöker vi ofta åtgärda genom att festa på nytt eller satsa på en ny karriär. Tomheten driver fram ett beroende – av sex, droger, berömmelse, makt, pengar, lyx eller framgång. Man vill bli full utan att veta vad tomrummet egentligen skall fyllas med. Många har genom tiderna erfarit att Jesus erbjuder en fullhet med nåd och åter nåd. Den kan bryta spiralen av tomhet. Det brukar börja med att man ropar på sopåkaren. Skräpet måste ut för att kärleken skall kunna komma in.

Sven Reichmann

Guds godhet i soluppgången

När Jesus skall illustrera vad det vill säga att Gud är god så säger han att Gud låter sin sol gå upp över både onda och goda. Så löjligt, inte sant! Solen går ju upp för att jorden roterar kring sin axel och alla som står på jordens yta åker med i den rotationen vad de än må ha för moralisk halt. Så det säger väl inget om Gud, har människor sagt som förläst sig på astronomi för lågstadiet. Ännu ett bevis på att människor på Bibelns tid trodde att jorden var centrum i universum och kanske dessutom platt.

Men när man skrattat färdigt kan man börja tänka efter. Vad det än är som får solen att gå upp så är hela tillvaron konstruerad efter samma princip: livets villkor är likadana för bedragare som för helgon. Och det är något som vi långt ifrån finner självklart. Varför gör Gud så lite åt alla som förstör för andra, frågar vi nog ofta lite till mans. Vi tänker oss då att Gud genast och med kraft borde stoppa alla som startar krig, torterar fångar, släpper ut gifter i naturen, sviker givna löften eller lurar skjortan av sina medmänniskor. Varför gör Gud inget? Jesu svar får nu en närmast chockerande innebörd. Gud låter i sin godhet alla leva under samma villkor. Det finns ingen gräddfil för skötsamma och inte heller någon direktverkande giljotin eller stoppbock för orättfärdiga. Detta uppfattar vi oftast som en Guds passivitet eller likgiltighet. Han frågar inte efter vad som sker på jorden, tänker vi, och det är väl raka motsatsen till godhet? Den troligaste slutsatsen för många är att Gud helt enkelt inte finns.

Vilka villkor gäller då för oss alla? Vi kan sammanfatta dem under rubriken ”Lagen om sådd och skörd”. Det vi sår ut får vi också skörda. Det Gud vill undvika är lönemoral – att vi gör det som är rätt för att det skulle löna sig. Då skulle ju rättfärdigheten stå i tjänst hos girigheten. Eller ännu värre: att vi söker oss till honom bara för att få det bra. Det vore ju som att gifta sig rikt för att få pengar. Det skulle ju stimulera något rysligt ont hos oss. Gud vill att vi skall göra det som är rätt för att det är rätt och att vi skall söka honom för att vi frågar efter honom. Alla andra motiv är ju någon sorts bedrägeri.

Men lagen om sådd och skörd – fungerar den? Det går ju ganska bra för smarta och luriga människor, bättre än för de omtänksamma och skötsamma. Ja, till en början gör det ofta det. Den som inte tvekar att gå över lik kan nå mycket långt. Men till sist hinner hans gärningar ikapp honom om han inte hinner dö dessförinnan. I början fick han många vänner – som naturligtvis i de flesta fall inte var vänner, eftersom han själv inte var någon vän. Så småningom när han svikit alla har han bara fiender kvar. Och då kommer ofta kraschen. Inte sällan kommer den plötsligt och oväntat.

Men Saddam Hussein sitter kvar vid makten. Honom har ingen kris sopat bort. Nej, men vilket liv han lever. Han kan inte lita på någon. Han vågar inte sova på samma plats två nätter i rad av rädsla för attentat. Han måste ständigt med hjälp av sin hemliga polis vara steget före alla dem som hatar honom och vill få bort honom. Visst har hans gärningar hunnit upp honom även om han fortfarande har all makt

i det land han härskar över.

Men är det ett uttryck för Guds godhet att sådana som han kan fortsätta år efter år? Tänk på alla som han dödat eller torterat. Men hur ser det alternativ ut som vi efterlyser? Om Gud genast inskred mot alla som inte lever som han vill så skulle han ju bli just den spionerande, straffande och fördömande Gud som vi så ofta ändå misstänker honom för att vara, men som han faktiskt inte är. Visst vill vi att han skall ta itu med andra. Men hur skulle det gå för dig och mig? Skulle vi orka leva under en sådan Gud? Är inte risken stor att det bara är bristande självkänedom som gör att vi tror att vi skulle må bra ifall Gud genast tog i med hårdhandskarna?

Som det nu är har vi alltid ett val i livet mellan att leva för att få vänner eller att sträva efter pengar (eller ära, makt och berömmelse). Girighet föder fiendskap medan vänskap däremot ofta tömmer ens plånbok. I vår del av världen äger många globalt sett mycket. Och ensamheten är vårt stora gissel. I fattiga länder lider man ofta brist på allt utom på vänner. Inget hindrar att girigheten slår klorna också i fattiga människor. De många krigen i det fattiga Afrika är ett talande exempel.

Det jag vill komma fram till är min övertygelse att livet i stort går ut på att vi skall upptäcka tomheten i att satsa på makt, rikedom och ära. Att få och behålla vänner betyder alltid att man får ge upp av sig själv. Men är inte detta just livets mening? Och om det finns ett liv efter detta, så kan du bara ta med dig vännerna dit, inte pengarna, makten, äran eller framgången. Gud ligger lågt. Han låter oss upptäcka detta genom erfarenhet. För det är egentligen bara den upptäckten som kan förvandla oss. Skulle han genast korrigera allt vi gör skulle hela poängen gå förlorad.

Att sedan onskans och lidandets problem är oerhört mycket större än så här är en annan sak. Men också här kanske Gud låter oss göra erfarenheter snarare än han ständigt griper in och korrigerar oss på ett auktoritärt sätt.

Sven Reichmann

Fri från skam

När Bibeln skall skildra det sant helvetiska har den ett märkligt uttryck. Det heter nämligen att den som tror på Kristus inte skall ”komma på skam”. Kanske är skammen det värsta som kan hända en människa, långt värre än eld och svavel. Eller kanske det är just skammen som är eld och svavel.

Låt oss fundera lite grann över skammen och vad den ställer till med i våra liv. Vi kan börja med att observera att vi alla lägger ner otroligt mycket tid, ansträngning och pengar på att skydda oss för skam. Fabrikanter av märkeskläder och statusbilar skulle gå svåra tider till mötes om vi alla kunde sluta att låta oss styras av rädslan för skam. Att bli utskrattad eller att göra bort sig är något som fyller våra värsta mardrömmar med innehåll. Många komiker har insett detta. Charlie Chaplin är ett bra exempel på en komiker som hela tiden gör saker som får oss att nästan hisna av skam, en skam som vi kan skratta åt just för att den berör oss själva så djupt.

Om man blir mobbad av sina kamrater så utsätts man för deras skam och förakt. Jag har mött många människor som gjort denna erfarenhet och har märkt att de flesta efteråt har svårt att känna vrede mot dem som mobbade och förnedrade. Detta beror på att den som blir mobbad blir så tillintetgjord av skammen att han förlorar förmågan att bli arg. Ty om man skall kunna vredgas så måste man ”vara någon” och det allra första som skammen gör är att den berövar offret detta något som vi kan kalla för människans värdighet. Därför är det ofta lättare att bli hatad än att bli föraktad. Den som andra hatar är ju ”någon” men den man föraktar är ingenting. Det är därför vi är så rädda för att bli föraktade. Det är som att utplånas fastän man lever vidare. En kvinna som blivit misshandlad av sin äkta man har ofta blivit så djupt och långvarigt föraktad av sin plågoande att hon kanske ens inte tror att hon skall klara av att leva utan hans ”hjälp”. Och ändå kanske det är hon som försörjer honom, tvättar hans kalsonger och torkar upp hans spyor.

I 1917 års översättning av Psaltarens 123:dje psalm hette det ”Vår själ är mättad av de högmodigas bespottelse, av de säkras förakt.” Detta är en ordagrann översättning vars poäng har gått förlorad i den nya översättningen. Man kan få sin själ mättad av förakt. Då om inte förr börjar man förakta sig själv. Spotta ett tag på en människa och hon spottar sedan på sig själv. Föraktet har därför en underlig förmåga att bita sig fast och förvärpa sig själv. Det blir som en cancer som växer av sin egen inneboende kraft. Därför behövs det inte så mycket till att börja med. Prenumerera på en modetidning åt en ung flicka och hon börjar kanske hitta fel på sin kropp, fel som ingen utom hon själv kan se. För att skydda sig för förakt börjar hon banta. Och har hon väl börjat så minskar inte hennes rädsla för förakt eftersom hon nu redan har gett vika för den rädslan. Därför kan den växa så mycket att hon kanske inte kan sluta banta utan hamnar i självsvält.

Alkoholisten binds ofta i sitt missbruk av självförakt. Har man supit bort allt man ägde och förlorat sin familj blir ofta självföraktet avgrundsdjupt. Den utomstående märker kanske inte så mycket. Missbrukaren är en mästare att ljuga för sig själv för att trolla bort sitt förakt. Så det som märks utåt är kanske bara ett lättsinne som

tycks fullständigt omotiverat med tanke på det faktiska läget. Men en sak är säker. Skall man hjälpa alkoholisten till ett nyktert liv måste man först av allt komma till rätta med skammen. Gör man inte det kan man kanske hålla honom nykter ett tag men en rehabilitering blir det knappast. Och det är inte så att man kan säga till honom att om han är nykter tillräckligt länge så förlorar skammen sitt grepp. Man måste vända på processen. Frigörelsen från skam måste i regel komma först för att verklig nykterhet skall bli möjlig. Men den frigörelsen är svår att uppnå så länge missbrukaren inte känns vid varken skammen eller sitt faktiska missbruk. Man måste igenom skammen för att den skall kunna mista sitt grepp. Man kan inte gå runt den.

Skampålen används flitigt inom politiken. USA fördömer Saddam Hussein som fördömer Israel som fördömer Arafat som ... Det märkliga med Gud är att han inte använder skammen som redskap när han vill förändra våra liv. Han gör med oss alla precis så som en klok psykolog gör med alkoholisten. Han tar bort skammen först av allt. Ty det är bara då som vi kan kännas vid våra felsteg och söka kraften till ett förvandlat liv. Gud gör alltså inte så att han säger: "Om du lyckas med det och det, om du slutar med dina vanesynder och om du blir lite snällare så skall du slippa skammen och det dåliga samvetet." Han gör alltså precis tvärtom. Han tar bort skammen först och ger oss ett rent samvete innan vi har ändrat på någonting. Sedan inbjuder han oss till att arbeta med frågan hur förändring skall komma till stånd. För skammen löser inga problem utan den binder oss kvar i våra destruktiva levnadsvanor. Den gör oss ju till "ingenting" och den som är ingenting är nästan på förhand dömd till att fortsätta det destruktiva liv man levt och lever. Så länge man är ingenting så går ingenting att förändra.

Men, som sagt, man kan inte gå runt skammen genom att inte låtsas om den utan man måste igenom den. Ofta är det bäst om man kan tala med någon om det man skäms för. Denne någon skall både ha respekt för den andres skam och skall ändå inte dela den. Han får inte förakta den skamfyllda människan utan gör klokt i att lyssna med barmhärtighet. Det är dock lika fel att bagatellisera som att förfasa sig. Säger man "Så skall du väl inte känna", så har man inte hjälpt den drabbade utan då har man egentligen mött den skamfyllda människans smärta med ett annat stycke skam: "Så dum du är som känner så där..".

Många kristna blandar ihop begreppen skam och skuld. Man kanske bekänner en synd och noterar efteråt att skammen finns kvar för det kan den mycket väl göra. Då tror man att synden inte är förlåten och ber om förlåtelse en gång till och en gång till. När man har suckat cirka tusen gånger över en synd som blev förlåten första gången man bad, så har skammen oftast vuxit till ansenliga dimensioner. Man tror ju vid det laget att man har begått en synd som inte kan förlåtas. Eller också tror man att man inte har ångrat synden tillräckligt djupt och ökar därmed i all välmening på sin skam ännu mer. Och eftersom skammen oftast binder en kvar i den synd som man skäms för också i den meningen att den leder till upprepning, så kan förtvivlan ibland inte vara långt borta. Men här är det viktigt att förstå att det inte är Gud som lägger skammen på oss och därför är det inte givet att skammen försvinner när Gud förlåter våra synder. Skuld och skam som ofta hänger så oupplösligt ihop för våra ögon måste alltså ses som två helt skilda problem och

hanteras var för sig, ofta på ganska olika sätt.

Att vara fri från skam är inte detsamma som att vara skamlös. I det senare fallet har man gjort sig av med förmågan att känna skam och då uppstår en sorts förhärdelse som gör att den "frigjorda" människan kan tillåta sig vad som helst på andras bekostnad. Detta är givetvis inte Guds modell. Skammen föder inget gott i våra liv men förmågan att känna skam hör ändå ihop med vår längtan efter gemenskap. Och den skamlöse har inte bara tappat förmågan till skam utan har också gjort sig av med förmågan att visa hänsyn.

Den som blivit mobbad har ofta förlorat förmågan att vredgas på dem som mobbade. Och då har han märkligt nog också fått det svårt att förlåta sina plågoandar. Ty det är lättare att förlåta den man vredgas på än att förlåta den man skäms inför. Vägen till försoning och frihet måste därför ofta gå genom ett stadium då man återfår förmågan att vredgas för att sedan lägga ner sin vrede och bli läkt.

Sven Reichmann